

JIE

Year/Yıl 2025 | Volume/Cilt 5 | Issue/Sayı 2
Journal of Islamic Economics | İslam Ekonomisi Dergisi

Temel Bankacılık Göstergeleri ile İslami Bankacılığın Gelişimi Üzerine Bir İnceleme: Türkiye Örneği

İlhan Alemdar | ilhan.kanusagi@hku.edu.tr | ORCID: 0000-0002-0589-1389

Dr. Öğretim Üyesi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Meslek Yüksekokulu, Bankacılık ve Sigortacılık
Programı, Gaziantep, Türkiye

Araştırma Türü / Research Type	Araştırma Bilgisi / Research Information
Teslim Tarihi / Date of Submission	Araştırma Makalesi / Research Article
Kabul Tarihi / Date of Acceptance	22.11.2024
Yayın Tarihi / Date of Publication	11.05.2025
DOI	15.07.2025
Atıf / Citation	10.55237/jie.1589883
	Alemdar, İ. (2025). "Temel Bankacılık Göstergeleri ile İslami Bankacılığın Gelişimi Üzerine Bir İnceleme: Türkiye Örneği." Journal of Islamic Economics, 5(2):127-148
Hakem Değerlendirmesi / Peer-Review	Double anonymized - Two external
Etik Beyanı / Ethical Statement	Bu çalışmayı yürütür ve yazarken kullanılan tüm kaynaklara uygun bir şekilde atıfta bulunulmuştur / While conducting and writing this study, all the sources used have been appropriately cited.
İntihal Kontrolü / Plagiarism Checks	Evet – Turnitin / Yes – Turnitin
Çıkar Çatışması / Conflict of Interest	Yazarın beyan edecek herhangi bir çıkar çatışması yoktur / The author has no conflict of interest to declare.
Şikayet / Complaints	jie@asbu.edu.tr
Destek Fonu / Grand Support	Yazar, bu araştırmayı yaparken herhangi bir dış finansman almadığını beyan eder / The author acknowledges that they received no external funding in support of this research.
Telif Hakkı ve Lisans / Copyright & Licence	Dergimizde yayın yapan yazarlar CC BY-NC 4.0 kapsamında lisanslanan çalışmalarının telif hakkını saklı tutar / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Özet

İslami bankacılığın kavramsal gelişimi, 1940'lı yılların sonlarına doğru hız kazanmış olup, Türkiye'deki uygulamaları ise 1980'li yıllarda başlamıştır. Türkiye'deki İslami bankacılık, 2005 yılında katılım bankacılığı adı altında yeniden yapılandırılmıştır. 2024 yılı itibarıyla Türkiye'de dokuz katılım bankası faaliyet göstermektedir. Katılım bankalarının sektördeki payı, 2013 yılında her üç ana kaleme de yaklaşık %6 civarında iken, günümüzde aktiflerde %8,1, toplanan fonlarda %9,29 ve kullanılan fonlarda ise %7,3 olarak belirlenmiştir. Bu süreçte katılım bankacılığında hem niteliksel hem de niceliksel bir artış gözlemlenmekle birlikte, mevcut sektör payını artırmış olmalarına rağmen, katılım bankalarının hâlâ potansiyellerini tam anlamıyla sisteme entegre edemedikleri düşünülmektedir. Katılım bankacılığının tanınırlığının artırılması, sektördeki yerini ve pazar payını daha da genişletebilir. Bu bağlamda, geleneksel bankacılığa alternatif olarak gelişen Katılım bankacılığının yıllar itibarıyla gelişim süreci, çalışmanın temel problemini teşkil etmektedir. Bu çalışma, Türkiye'de faaliyet gösteren Katılım bankalarının 2013-2024 yılları arasındaki gelişim sürecini, ilgili veriler ışığında incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada kullanılan veriler, Türkiye Katılım Bankaları Birliği ve Türkiye Bankalar Birliği veri tabanlarından temin edilmiştir. Çalışma, giriş, literatür taraması, kavramsal çerçeve, veri ve yöntem, analizin uygulanması ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Sonuç olarak, Katılım bankacılığının toplam aktif gelişimi ve pazar payı açısından olumlu bir trend sergilediği, toplanan fonlar ve sektördeki payı incelendiğinde, Katılım bankalarının bu alanda etkin bir rol üstlendiği ve fonların krediye dönüşme oranının, karlılığı artırmak adına önemli bir gösterge olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca, Katılım bankaları şubeleşme ve çalışan istihdamı hususlarında da pozitif bir tablo sergilediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İslami Bankacılık, Katılım Bankacılığı, Faizsiz Finans

Jel Kodları: G21, M10, G23

An Examination of the Development of Islamic Banking with Key Banking Indicators: The Case of Türkiye

Abstract

The conceptual development of Islamic banking gained momentum towards the late 1940s, with its applications in Türkiye beginning in the 1980s. Islamic banking in Türkiye was restructured under the name participation banking in 2005. As of 2024, nine participation banks are operating in Türkiye. The market share of participation banks, which was approximately 6% across all three main categories in 2013, has increased to 8.1% in assets, 9.29% in funds collected, and 7.3% in funds disbursed today. During this period, both qualitative and quantitative growth has been observed in participation banking. However, despite the increase in market share, it is believed that participation banks have not fully integrated their potential into the system. Enhancing the recognition of Islamic banking could further expand its position and market share within the sector. In this context, the development process of Islamic banking, which emerged as an alternative to traditional banking, constitutes the central issue of this study. The aim of this study is to examine the development process of participation banking in Türkiye between 2013 and 2024, in light of the relevant data. The data used in the study have been obtained from the database of the Participation Banks Association of Türkiye and the Banks Association of Türkiye. The study consists of the following sections: introduction, literature review, conceptual framework, data and methodology, application of analysis, and conclusion. As a result, it is observed that participation banking exhibits a positive trend in terms of total asset development and market share. When the collected funds and market share are analyzed, it becomes evident that participation banks play an active role in this field, and the ratio of funds converting into credit is an important indicator for increasing profitability. Furthermore, it has been identified that participation banks also demonstrate a positive trend in terms of branch expansion and employee employment.

Keywords: Islamic Banking, Participation Banking, Interest-Free Finance

Jel Codes: G21, M10, G23

Giriş

İslami bankacılığın kavramsal olarak gelişimi 1940'lı yılların sonlarına doğru hız kazanmıştır. 1970'lerin sonlarından itibaren yaşanan büyük petro-dolar akışı, Orta Doğu'da İslami bankaların çeşitlenmesini ve gelişimini güçlü bir şekilde hızlandırmıştır. Diğer Müslüman ülkeler de ilerleyen dönemlerde kendi İslami finans kurumlarını kurmuştur. İslami bankacılık son zamanlarda istikrarlı bir ilerleme kaydetmiştir. Özellikle uluslararası piyasalardaki sürekli yüksek petrol fiyatları ve diğer olumlu sosyo-politik faktörler nedeniyle küresel finansın en hızlı büyüyen segmenti olmuştur (Khan ve Bhatti, 2008, s.41).

İslami finans uygulamaları, bütün ülkelerde bankacılık sektörüne egemen olan kapitalist bankacılık faaliyetlerine, İslami hükümleri dikkate alan yapısı ve asıl olma maksadıyla alternatif olarak ortaya çıkmıştır. İçerdiği ilkeler sebebiyle son zamanlarda bütün toplumlarda dikkat çekici gelişmeler kaydetmektedir. Sistemi tam anlamıyla tanımlayamayan fakat genel kabul görmüş ifadeyle “faizsiz finans” uygulamaları, Türkiye ve benzeri İslam inancına sahip toplumlarda İslam dininin uygun gördüğü ekonomik uğraşların bir neticesi olarak varlık göstermiştir. İlginçtir ki faizsiz finans uygulamaları yalnızca İslam dinini benimseyen ülkelerde değil gayrimüslim ülkelerde de varlık göstermektedir. Örneğin, Amerika ve Avrupa gibi gayrimüslim topluluklarda da faizsiz finansa, İslami hassasiyetlerden bağımsız olarak faydalanma, ulaşma talebi gelişmektedir. Bu durum bütün ülkelerin İslami finans etiğiyle çalışan yapıya ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Buradan hareketle modern finans, İslami finans modelini “etiğe dayalı finans veya ahlaki finans” olarak isimlendirmeyi uygun görmüştür. Etiğe dayalı finansın ortaya çıkmasında, ribanın toplumlar üzerindeki olumsuz etkileri ve küresel boyutta bütün ülkeleri etkileyen yıkıcı finansal krizler önemli belirleyici faktörler arasında yer almaktadır (Canbaz, 2022, ss.12-13). İsveç ve İtalya'da aktif olarak faaliyet gösteren ve tamamen ribadan arındırılmış bir finansman anlayışıyla hizmet veren Jak Bankası, etiğe dayalı bankacılığın iyi bir örneğini teşkil etmektedir. Bu kurumu, söz konusu ülkelerde faaliyet gösteren diğer finansal kuruluşlardan ayıran temel özellik, kredilere ve hisse senetlerine faiz uygulamamasıdır (Ielasi ve Vichi, 2013, s.55).

Türkiye'de İslami finans, diğer Müslüman bölgelerde olduğu gibi, ilk olarak ribadan kaçınmanın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. İslami finansın yayılma süreci olarak kabul edilen 1980'li yıllar, İslami finansman sisteminin işleyişini sağlayacak ve bu hizmetleri sunacak Özel Finans Kurumları'nın (ÖFK) kurulmasına olanak tanımıştır. 2005 yılında yapılan isim değişikliği ile katılım bankaları adı altında faaliyet gösteren İslami bankalar, Türkiye'de henüz istenilen pazar payına ulaşamamış olsa da önemli bir farkındalık yaratmayı başarmıştır. İslami bankacılık, gelişmekte olan bir sektör olmasına rağmen, yaklaşık kırk yıllık faaliyet süresi boyunca önemli bir ilerleme kaydetmiş ve hak ettiği ilgiyi görmüştür (Canbaz, 2022, s.13).

Bu makalede, Türkiye'deki Katılım bankacılığının gelişimi incelenmiştir. Araştırma, Türkiye'deki katılım bankacılığı sisteminin, başlangıcından bugüne kadar beklenen gelişimi gösterip göstermediğini ve sistemin ekonomik, sosyal ve finansal açıdan analiz döneminde

nasıl evrildiğini ortaya koymayı hedeflemektedir. Çalışmada, ilk olarak literatür taramasına yer verilerek mevcut araştırmalar incelenmiştir. Ardından kavramsal bir çerçeve oluşturulmuştur. Türkiye’deki katılım bankacılığının gelişimi, istatistiksel verilerle desteklenerek detaylı bir şekilde analiz edilmiştir. Son olarak, elde edilen bulgular ışığında sonuçlar ve öneriler kısmı sunulmuştur.

1. Literatür Taraması

Bu başlık altında, Katılım bankacılığının zaman içindeki gelişimini daha iyi anlayabilmek amacıyla mevcut literatürün incelenmesine odaklanılmıştır. Literatür taraması yapılırken yalnızca Katılım bankacılığının Türkiye’deki gelişimini ve finansal performanslarını ele alan çalışmalar değerlendirilmiştir.

Kaya (2010), çalışmasında öncelikle katılım bankacılığının sektördeki mevcut durumundan ve gelişim sürecinden bahsetmiştir. Ardından, analiz dönemi olarak 2003–2008 yılları için Veri Zarflama Analizi (VZA) metodu ile göreceli etkinlik düzeyleri irdelemiştir.

Topdağ ve Işık (2019), çalışmalarında, Türkiye’deki üç katılım bankasının ortalama kâr payı oranları ile konvansiyonel bankaların riba oranları ve enflasyon arasındaki bağlantının varlığı ve yönü, eşbütünleşme ve nedensellik yöntemleriyle incelenmiştir. Yapılan analizlere ait sonuçlar, faiz oranlarından kâr payı oranlarına doğru bir yönlü nedensellik ilişkisinin mevcut olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma evrenini oluşturan faizsiz bankaların getiri oranlarının, diğer bankaların faiz oranları düzeyinde şekillendirildiği sonucuna varılmıştır.

Kahraman (2020), çalışmasında, 2010-2019 yılları arası verileri kullanarak Katılım bankacılığının Türkiye’deki gelişimini incelemiştir. Çalışma sonucunda, müşterilerin Katılım bankaları ve ürünleri hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığına varılmıştır. Elde edilen bulgular doğrultusunda, Katılım bankacılığının Türkiye’de öneminin ve değerinin zaman geçtikçe artacağına kanısına varılmıştır.

Kevser (2020), çalışmasında, 2015-2019 yılları arasını ele alarak öncelikle genel olarak faizsiz bankacılığın gelişimi incelenmiştir. Ardından aynı döneme ait ülkemizde faaliyet gösteren Katılım bankalarının faaliyet raporlarından derlenen finansal göstergelerle analiz yapılmıştır. Araştırmada bankaların yıllık faaliyet raporlarından elde edilen veriler kullanılmıştır. Yapılan analiz ile ülkemizdeki İslami bankaların gelişim kaydettiği fakat bankacılık sektöründeki pazar paylarının düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Yılmaz ve Bağış (2020), yapmış oldukları çalışma ile ilk olarak İslami finansın ülkemizde ve dünyadaki tarihsel seyrini ele almışlardır. Ardından, Türk Hukuku’ndaki kanun, tüzük ve yönetmelikler çerçevesinde, İslami finans alanındaki düzenlemeleri açıklamaya gayret etmişlerdir.

Arslan ve Bayraktar (2020), çalışmada; 2010-2018 yılları arasında temel finansal oranları ve göstergeleri kullanılarak Türkiye’de faaliyet gösteren İslami ve geleneksel bankalar kıyaslanarak performans analizi yapılmıştır. Çalışma sonuçları, katılım bankalarının başarılı

bir performans sergilediğini ancak Türk bankacılık sektörü pazar paylarının ve Türkiye ekonomisindeki tamamlayıcı etkilerinin hâlâ görece az olduğunu göstermektedir.

Öner (2021), çalışmada; Katılım sigortacılığı hizmetlerine dair genel bilgiler sunularak, ülkemizdeki gelişim süreci incelenmiştir. Bu sayede, çalışma ile Türkiye’de hizmet sunan Katılım sigortacılığının mevcut durumu ve ilerleyişi hakkında kavramsal bir bakış açısı ortaya konulmuştur.

Tetik ve Şahin (2021), yapmış oldukları çalışmada; 2008-2019 dönemi Katılım bankalarının sektör içindeki gelişimini incelemişlerdir. Katılım bankacılığının karşılaştığı önyargılar, bilgi eksiklikleri, personel sıkıntısı ve finansman eleştirileri aşılsa, sektör daha fazla pay alarak ekonomiye büyük katkı sağlayabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

Serçek ve Yıldız (2022), yapmış oldukları çalışma ile İslami bankacılık girişimlerinin tarihsel seyri, ülkemizdeki Katılım bankalarının işleyişleri, uygulamaları ve karşılaştıkları zorlukları ele almışlardır. Literatür taraması sonucunda, Katılım bankalarının konvansiyonel bankacılıkla benzer bir yapıda faaliyet gösterdiği ve bu yapıdaki yeniliklerin uygulanmasında birtakım zorluklarla karşılaşıldığı belirlenmiştir. Bu zorluklardan bazıları, şube ve personel sayısının yetersizliği, personellerin eğitim eksiklikleri, İslami bankacılık ürünlerinin sınırlılığı, yapı ve algılama güçlükleri, kanuni eksiklikler, uygulama sorunları ve beklentilerin karşılığını bulamamasıdır.

İslamoğlu ve Can (2023), yapılan bu çalışmada; ilgili alan yazındaki akademik çalışmalar incelenmiş ve bu kuruluşların Katılım bankasına evrilmesinin ve bankalar kanununa tabi olmalarının sağladığı faydalar ele alınmıştır. Ayrıca, Katılım bankacılığı sektörü SWOT analiz metoduyla incelenmiştir. Bu sayede alana dair güçlü ve zayıf yönler, fırsat ve tehditler üzerinde durulmuştur.

Balkan (2024), çalışmasında; 5411 sayılı Bankacılık Kanunu’nun 2005 yılında yürürlüğe girmesinin ardından kurulan Katılım bankalarının teşkil ettiği piyasa yapısı ve gelişmeleri değerlendirmiştir. Bu analizde, K-Banka Yoğunlaşma, Herfindahl-Hirschman gibi endeksler kullanılmış ve 2006-2023Q3 yıllarındaki aktifler, krediler, alacaklar ve toplanan fonlar üzerinde durulmuştur. Sonuçlara göre; 2015’te Bank Asya’nın fona devri, kamu bankalarının sektöre dahil olması, 2018’de meydana gelen döviz kurundaki ansızın artış, Covid-19 ve 2021 sonrası faiz politikalarındaki çeşitlilik katılım bankacılığı alanında kayda değer değişimlere yol açmıştır. Sektör oligopolistik özellikler taşımaya devam etse de kamu bankalarının faaliyete geçmesiyle piyasa daha rekabetçi hâle gelmiştir. Ek olarak, 2018’den sonra Katılım bankalarının daha temkinli politikalar benimsediği belirlenmiştir.

Yapılan literatür taramasında, İslami bankacılığa (Katılım bankacılığına) yönelik çalışmaların son yıllarda arttığı görülmektedir. Literatürde İslami ve konvansiyonel bankaların karşılaştırılmasına yönelik çalışmalar sıklıkta olsa da yalnızca İslami bankacılığı ele alan çalışmaların görece daha az olduğu görülmüştür. 2000’li yılların başında tez olarak çalışmalar mevcut olsa da makale olarak çalışmaların azlığı ise göze çarpmaktadır. Bu bağlamda hem

mevcut literatüre katkıda bulunmak hem de Katılım bankacılığının mevcut gelişimini değerlendirmek üzere bu çalışma yapılmıştır.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. İslami Bankacılığın Gelişimi

İslam toplumlarında, Avrupa bankacılık modeliyle ilgili; bütün banka faaliyetleri helaldir (şeriata uygundur), banka faaliyetleri haramdır (şariat ilkelerine aykırıdır), banka faaliyetleri gereklidir, ancak banka işlemleri için riba gerekli değildir yönünde üç görüş vardır (Nasser, 1996, ss.23-24). 1900'lü yılların ilk zamanlarında, dönemin siyasi ve sosyal durumları sebebiyle birinci ve ikinci görüşler yaygın olarak kabul görmüştür. Siyasi ve sosyal duruma ek olarak, bu ilk iki görüşün kabul edilmesinin nedenleri; batı bankacılık modelinin iyi kurulması ve İslami bir bankacılık gibi bir alternatifin bulunmamasıydı. Bunun sebebi ise, Müslümanların İslami bankacılık uygulamaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmamalarıydı (Nasser, 1996, s.25). Fakat, 1940'larda üçüncü görüş, özellikle entelektüel düzeyde ivme kazanmıştır. Bu eğilim, modern tarihteki ilk İslami bankaların kurulduğu 1950'lerde ve 1960'larda da devam etmiştir. Bu durum ise modern İslami bankaların üç gelişme aşamasından geçtiği anlamına gelmektedir (Alharbi, 2015, ss.14-15):

Aşama 1: Bir Fikir Olarak Faizsiz Bankacılık: Bu aşama 1900'lerin başında başlamıştır. İlk defa çalışmalarda bir fikir olarak faizsiz bankacılıktan bahsedilmiştir.

Aşama 2: İslami Bankaların Ortaya Çıkışı ve Kuruluşu (1963–1976): Bu aşama hem entelektüel hem de uygulama düzeylerinde muazzam bir gelişmeyi içeriyordu. İlk bankalar, İslami finans sisteminin sürekli gelişimi için temel direkler hâline gelmiştir.

Aşama 3: İslami Bankaların Yayılması, 1977'den Günümüze: Bu aşamada, dünya çapında İslami bankaların sayısı hızla artmıştır. Ayrıca, birçok geleneksel banka İslami pencereler kurmuş ve tamamen İslami bankacılık hizmeti sunan bankalar kurulmuştur. Dahası, İslami finans sektörünü düzenlemek ve teşvik etmek için birkaç İslami kuruluş dahi kurulmuştur. Son olarak, İran ve Sudan bütün finansal sistemlerini İslamileştirmiştir.

İslam ekonomistleri Choudhury ve Malik, faizin kaldırılmasının İslam'ın erken dönemlerinde kademeli bir süreçle gerçekleştiğini ve bu sürecin Halife Hz. Ömer döneminde (634-644 CE) tam teşekküllü bir İslam ekonomik sistemi ile sonuçlandığını ileri sürmüşlerdir. Bununla birlikte, Osmanlı İmparatorluğu döneminde dahi faiz uygulamalarının yasal hileler yoluyla Müslüman kültüründe varlığını sürdürdüğünü savunmuşlardır (Choudhury ve Malik, 1992). Ayrıca, İslam'ın altın döneminde, klasik İslam hukuku çerçevesinde, altın ve gümüş paralara faiz eklenmesinin yasak olduğu, fakat itibari paraya uygulanmasının belirli koşullar altında kabul edilebileceği yönünde bir anlayış hâkimdir. Avrupa'nın güçlenmesi ve Müslüman ülkelerin sömürgeleştirilmesine karşılık, İslam modernistleri faiz yasağını sorgulayarak, 19. yüzyılın sonlarında modern bir ekonomide karlı yatırımlar için faiz oranları ve sigorta gibi unsurların gerekli olduğunu savunmuşlardır. Diğer İslam düşünürleri ise, tüketim amaçlı ödünç vermeden kaynaklanan ücretlerin ahlaksız riba olarak değerlendirilebileceğini, buna

karşın ticari yatırımlar için alınan ücretlerin ise izin verilen faiz olarak kabul edilmesi gerektiğini öne sürmüşlerdir (Rehman vd., 2021, s.16).

20. yy'de İslami canlanmacılar, sabit faiz oranlarından kaçınmayı teşvik ederek faizi riba olarak yeniden tanımlamaya çalışmışlardır. 21. yy'de ise İslami bankacılık hareketi, dünya genelinde faizsiz finans kurumları kurarak gelişim göstermiştir. İslam'da, yatırımın kârına veya zararına bağlı kredilerin caiz olduğu kabul edilirken, 1940'ların sonlarında Anwar Qureshi ve diğer aktivistler, "mudaraba" modeline dayalı bir bankacılık sistemini savunmuşlardır (Canbaz, 2022). 1975'te İslam Kalkınma Bankası kurulmuştur ve 1979'da Dubai İslam Bankası, ilk modern İslami bankası olarak faaliyet göstermeye başlamıştır (Güçlü ve Kılıç, 2020, s.78). 1995 itibarıyla, dünya genelinde 144 İslami finans kuruluşu mevcuttu ve 2004'te Britanya İslami Bankası kurulmuştur. 2008 yılına gelindiğinde, İslami bankacılık sektörü %10-15 oranında büyümekteydi, ancak eleştiriler, murabaha gibi borç tabanlı sözleşmelerden daha fazla kâr ve zarar paylaşımına yönelik sözleşmelere geçiş yapılmadığını ortaya koymuştur. 2015 itibarıyla, 2,004 trilyon dolarlık varlık şeriata uygun şekilde yönetilmekte ve sukuk piyasası önemli bir gelişim göstermektedir (Canbaz, 2022). 2024 yılı Temmuz verilerine bakıldığında Katılım bankacılığı toplam sukuk işlem hacminin 96,2 milyar TL olması bu gelişimi destekler niteliktedir (TKBB, 2024a).

2.2. İslami Bankacılıkta Fon Toplama Yöntemleri

İslami bankalar, geleneksel bankalardan önemli ölçüde farklı bir yaklaşım benimsemektedir. İslami esaslara göre faaliyet gösteren bu bankalar, faizli borç/alacak ilişkisini kullanmamaktadır. Fon kullandırma ve toplama yöntemlerinde faiz uygulamamakta ve mevduat sahiplerine belirli bir getiri veya geri ödeme garantisi vermemektedirler. Böylece bu bankalar, İslam kurallarına uygun bir finansal sistem sunmayı hedeflemektedir (Shubber ve Alzafiri, 2008, s.12).

İslami bankalar hem vadesiz hem de vadeli mevduat hesapları sunmaktadır. Cari hesaplar talep üzerine ödenebilir ve banka havalesi veya çek ile borçlandırılabilir; belirli bir minimum ortalama bakiye korunursa bu hizmet için herhangi bir ücret talep edilmemektedir. İslami bankalar, çağrıdan sonra belirli bir dönemde ödenecek veya belirli bir sabit süre sonra ödenecek Katılma hesapları da sunmaktadır. Katılma hesaplarının altında yatan varlıklar, İslam hukuku ilkelerine göre yatırılmaktadır. Modern İslami banka ayrıca kiralık kasalar, güvenlik hesapları, bireysel olarak yönetilen isteğe bağlı hesaplar ve akreditif olanakları gibi müşteri hizmetleri sunmaktadır (Roy, 1991, s.429). İslami bankalar normalde cari, tasarruf ve yatırım hesapları olmak üzere üç geniş hesap kategorisi işletirler (Ariff, 1988, s.6). Fon toplama genellikle cari hesaplar ve katılma (yatırım veya tasarruf) hesapları şeklinde olmaktadır (Alkış, 2018, s.122; Schaik, 2001, s.49; Abedifar vd., 2013, s.2043). İslami bankalar hesapları işletirken dini kurallara uygun hareket etmektedir (Alkış, 2018, s.122). Bu bankalar temelde, özel cari hesaplar ve katılma hesapları şeklinde iki biçimde mevduat almaya yetkilidir (Iqbal vd., 1998, s.14; Arslan ve Akacan, 2019, s.217).

2.2.1. Özel Cari Hesaplar

İslami bankalardaki cari hesaplar, mevduat sahiplerine herhangi bir getiri sağlamaz. Bu hesaplar, mudilere istedikleri zaman paralarını çekme ve banka tarafından kullanılmasına izin veren bir emanet düzenlemesidir. Yatırılan sermaye garanti edilir ve müşterilere her an sunulur. Bu nedenle, geleneksel bankalardaki vadesiz mevduat hesaplarına benzerlik göstermektedir (Schaik, 2001, s.49; Ariff, 1988, s.6). Konvansiyonel bankalarda olduğu gibi, İslami bankalarda da çek karnesi düzenlenmekte ve çeşitli ödeme kolaylıkları sunulmaktadır (Örneğin takas mekanizmaları, banka poliçeleri, kambiyo senetleri ve seyahat çekleri gibi). Bu hizmetler için genellikle bankalar tarafından herhangi bir ücret talep edilmemektedir (Ariff, 1988, s.51). Bu hesaplar, esas olarak işlem ve güvenlik amaçlı kullanılmaktadır. Ayrıca, sınır ötesi ticareti zahmetsiz hâle getirmek için cari hesaplar döviz olarak da kullanılabilir (Gait ve Worthington, 2007, s.23). Cari hesaplar, bankaların herhangi bir kâr ödemediği ancak riski kendilerine ait olmak üzere bu mevduatları karlı bir şekilde kullanmalarına izin veren çek hesaplarıdır. Cari hesaplardaki vadesiz fonlar, bankalara geri ödemesi garantili kredi niteliğindedir (Iqbal vd., 1998, s.14).

2.2.2. Katılma Hesapları

Katılma hesapları vadeli (1 ay, 3 ay, 6 ay ve 1 yıl vadeli) hesaplardır (Cevherli, 2023, s.66). Yatırım hesapları, güven finansmanına dayanır. Bu hesaplarda müşteri finansman ortağı, banka ise yönetici ortaktır. Banka, yatırım mevduatlarını toplayarak uygun yatırım fırsatlarını araştırır. Yatırım sonrası elde edilen geri dönüşü banka, bankanın maliyetleri ve işçilik ücreti düşüldükten sonra müşterilerle paylaşır. Ancak bu geri dönüş, kar veya zarar şeklinde olabilir (Schaik, 2001, ss.49-50; Abedifar vd., 2013, s.2043). Yatırım hesabı vadeli bir mevduat hesabı olup, mudaraba esasına dayanır. Kâr paylaşım oranı arz ve talep koşullarına bağlı olarak bankadan bankaya ve döneme göre değişir. Teorik olarak, getiri oranı pozitif veya negatif olabilir, ancak pratikte getiriler her zaman karlı olmuştur. Bu oran, geleneksel bankaların vadeli mevduat için sunduğu faiz oranlarına benzetilmektedir (Ariff, 1988, s.6). Yatırım hesabının türü ve mevduat koşulları, mevduat sahibinin yatırım getirisindeki payını belirler. Uzun vadeli mevduatlar için daha yüksek kâr payı ödenir. Yatırım karlı olmadığında mevduat sahipleri zarara ortak olurlar, ancak en fazla yükümlülükleri yatırılan miktar kadardır (Schaik, 2001, ss.49-50). Bu hesaplarda vadeden önce en fazla iki kez ve toplamda anaparanın %50'sine kadar kısmi çekim yapılabilir. Bu hususların dışına çıkıldığı ya da hesabın vadesinden önce kapatıldığı durumlarda, yatırım mevduatını zamanından önce çekmek için belli bir para cezası ödenmesi gerekebilir. Bu durumlarda, para cezasından kasıt hesap için vade başlangıcından itibaren ödenen kârın %50'si geri alınarak kardan zarar edilmektedir (Schaik, 2001, s.50; Cevherli, 2023, s.66).

İslami bankalar, katılım hesaplarının tasarruf sahiplerini hisse senedi sahipleri gibi görmesi nedeniyle daha fazla esnekliğe sahiptir. Ancak, toplanan finansmana erişimlerinin sınırlı olması, bu esnekliği azaltır. Bu nedenle, İslami bankaların aktif borç yönetimi konusunda

konvansiyonel bankalar gibi hareket etmeleri oldukça kısıtlanmıştır (Abedifar vd., 2013, ss.2043). Türkiye’de yatırım hesapları katılım hesapları olarak adlandırılmaktadır. Katılım fonlarının neler olduğu Bankacılık Kanunu’nun 4. Maddesi’nde açıklanmıştır (Bankacılık Kanunu, 2005).

2.3. İslami Bankacılıkta Fon Kullandırma Yöntemleri

İslami finansal çerçevenin felsefesi, kapitalizm doktrinine ve materyalizme yol açan kontrolsüz kaynak üretimi ve kullanımına dayanan çağdaş geleneksel sistemden büyük ölçüde farklıdır. İslami ekonomik ve finansal sistem, risk paylaşımını gerektirir ve İslam hukukuna uygun mudaraba, murabaha, muşaraka, icâre ve selem gibi finansal araçlar ve düzenlemeler sunmaktadır. Bütün bu kavramlar, toplumda iş ve ticareti teşvik etmek ve kolaylaştırmak ve nihayetinde ekonomik ilerleme ve refah getirmek için İslami ilkelerden türetilmiştir (Ali ve Hussain, 2017, s.42). Genel olarak kabul edilen ve günümüzde kullanılan fon kullandırma yöntemleri şunlardır: Mudaraba, muşaraka, murabaha, icare (leasing) ve selem, sukuk, istisna ve teverruk (Netzer, 2004, s.19; Raphaeli, 2006, ss.2790-2792; Türkan, 2019, ss.60-66).

Tablo 1: İslami Finansal Araçların Özeti

Fon Kullandırma Yöntemleri	Kısa Tanımlar
Murabaha (<i>kurumsal finansman desteği</i>)	Murabaha, satıcının alıcıya maliyeti açıkladığı ve satış fiyatına karar vermek için maliyete bir kâr marjı eklediği belirli bir satış işlemi türüdür. Bu işlemde varlıklar ve emtialar alınıp satıldığı için, murabaha bir kredi türü değil, her zaman bir ticaret işlemi olarak düşünülmelidir (Ali ve Hussain, 2017, s.43).
Mudaraba (<i>emek- sermaye ortaklığı</i>)	Mudaraba, genellikle kısa ve orta vadeli yatırım projelerinin finansmanında kullanılmaktadır. Mudaraba sözleşmeleri, geleneksel finansal sistemdeki güvene dayalı finansmana benzemektedir. Yatırılan paradan elde edilen gelir, finansal kuruluş ile girişimci arasında, sözleşmeye uygun olarak dağıtılmaktadır. Sözleşmenin sonunda taraflar, belirli bir para miktarını değil, karın bölüneceği oranı belirlemektedir (Tatiana vd., 2015, s.482).
Muşaraka (<i>kâr-zarar ortaklığı</i>)	Her iki tarafında sermayeye ya da hem sermayeye hem emeğe iştirak ettiği bir ortaklık sözleşmesidir. Muşaraka, iki ya da daha çok kişinin birlikte iş yapmak üzere belirli bir oranda sermaye katkısı sağlayarak, doğacak kâr veya zarara ortak oldukları ticari organizasyon şeklidir (Aktaş, 2017).

İcara (<i>finansal kiralama</i>)	Müşterinin talebi üzerine İslami finans kuruluşunun teçhizat, gayrimenkul vb. satın aldığı ve daha sonra müşteriye kiraladığı bir sözleşme türüdür (Tatiana vd., 2015, s.483).
Selem	Selem, geleneksel forward sözleşmesinin İslami versiyonudur. Bununla birlikte, selemın işleyiş şekli geleneksel forward sözleşmesinden farklılık göstermektedir. Selem, “mevcut olmayan bir malın bugünkü fiyatından, alım satımı” olarak tanımlanmaktadır (Al-Amine, 2008, s.63).
İstisna	İstisna ise, bir tarafın üzerinde anlaşmaya varılan belirli özelliklere göre yapılması mümkün olan belirli bir şeyi, belirlenmiş bir fiyattan ve belirli bir teslim tarihinde üretmeyi taahhüt ettiği bir sözleşmedir (Khaliq, 2014, s.604).
Teverruk	Teverruk, “bir kimsenin nakit ihtiyacını karşılamak için piyasadan vadeli bir fiyattan bir mal satın alıp, aldığı malı başka bir kişiye nakit karşılığı daha düşük bir ücretle satması” işlemidir. Burada ana hedef ticaret değildir. Temel hedef, bireyin gereksinimi olan nakit parayı elde edebilmesidir (Cebeci, 2019, ss.594-595).
Sukuk	Sukuk, varlıklar üzerinde bir mülkiyet hakkı kullanılarak gerçek bir varlık veya varlık havuzundan gelir elde etmeyi sağlayabilen bir yatırım aracıdır (Yean, 2014, s.3). Başka bir ifadeyle Sukuk, belirli projeler, yatırım işlemleri veya sabit varlıklar üzerinde mülkiyeti temsil eden sertifikalar olarak tasvir edilmektedir (Sahin, 2019, s.33). Sukuk, günümüzde faizsiz bir menkul kıymetleştirme sürecini ifade etmektedir (Cebeci, 2019a, s.1).
Karz-ı Hasen	Karz-ı hasen iki farklı kelimenin birleşimidir. Karz kelimesi ödünç alma anlamında kullanılmaktadır. Bir kimsenin nakit veya mekilatını (buğday veya arpa gibi kilogramla ölçülen) daha sonra geri almak şartıyla başkasına ödünç vermesi, karz veya borç ile ifade edilmektedir. “Hasen” kelimesinin sözlük anlamı ise “latif, iyi, güzel ve hoş” tur. Bu iki sözcüğün birleşimi ile oluşan Karz-ı Hasen, Allah (c.c.) rızasını kazanmaktan başka bir çıkar gözetilmeksizin ihtiyaç sahibine verilen borç karşılığında kullanılmaktadır (Canbaz, 2020, s.25).

Kaynak: (Türkan, 2019, s.66; Kanuşağı, 2023, s.23).

3. Veri ve Yöntem

Çalışmada, belge inceleme ve trend analizi metotları kullanılmıştır. Çalışmanın evreni Türkiye’de faaliyet yürüten 9 katılım bankasından oluşmaktadır. Ancak bu bankalardan 3’ü (Hayat Finans Katılım Bankası, Dünya Katılım Bankası, T.O.M. Katılım Bankası) 2024 yılında faaliyete geçtiği için çalışmaya katkıları oldukça azdır. Fakat analiz döneminde 2024 yılı bulunduğu ve toplam veriler kullanıldığı için bahsi geçen 3 banka evren dışında bırakılmamıştır. Araştırmada, kullanılan veriler Türkiye Katılım Bankaları Birliği (TKBB) veri tabanından derlenmiştir. Türk Katılım bankacılığı sektörünün 2013-2024 Haziran aralığı temel bankacılık göstergeleri ele alınarak trend analizi ve belge inceleme yöntemi kullanılmıştır. Bankacılık alanında bu yöntemler verilerin dönemsel olarak karşılaştırılması sektöre yönelik performansın ölçülmesi ve anlaşılmasında büyük kolaylık sağladığından kullanımı yaygındır. Bankacılıkla ilgili ana göstergeler olarak; toplam aktifler, toplanan fonlar, kullandırılan fonlar, özkaynaklar, net kârlılık, personel ve şube sayısı incelenmiştir. 2024 yılı itibariyle ülkemizde 9 İslami banka (Katılım bankaları) faaliyet göstermektedir. Aşağıdaki Tablo 2’de çalışmada kullanılan verilere yer verilmiştir.

Tablo 2: Temel İslami Bankacılık Göstergeleri

Toplam (Milyon TL)												
	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Aktifler	57.375.453	79.657.968	103.978.111	120.232.699	143.053.575	185.906.219	239.016.432	364.344.056	503.952.868	956.384.442	1.616.499.656	2.246.781.399
Kullan dırılan Fonlar	40.155.342	51.976.754	70.774.453	81.841.848	95.231.681	129.264.213	155.021.820	222.998.037	289.457.903	531.280.522	910.702.842	1.235.835.343
Toplanan Fonlar	38.248.435	50.549.478	65.336.037	74.534.586	94.340.311	126.836.999	176.808.504	274.196.894	382.063.103	765.805.276	1.195.759.575	1.622.776.481
Net Kar	395.933	463.855	459.177	566.049	769.079	1.043.035	1.240.161	1.651.168	1.990.016	13.585.718	23.192.647	29.622.128
Özkaynaklar	5.850.227	7.188.182	8.325.728	11.044.036	12.304.843	15.142.575	19.524.254	24.541.246	31.997.247	63.274.356	111.235.571	165.187.254
Toplam (Adet)												
Personel Sayısı	16.497	17.385	16.602	14.173	14.685	15.480	15.916	16.484	17.132	17.420	18.917	21.077
Şube Sayısı	909	1.009	1.039	930	992	1.080	1.142	1.198	1.280	1.356	1.419	1.489

Kaynak: TKBB veri tabanından yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 2 incelediğinde, Katılım bankalarının Türkiye’deki istatistiksel seyrinin oransal olarak yıl bazlı sürekli arttığı görülmektedir. Ancak çalışan ve şube sayısında 2014-2018 yılları arasında dalgalanmalar olduğu ve geriye doğru bir seyir izlediği göze çarpmaktadır. Bu azalmaya ise bahsi geçen yıllarda meydana gelen kapanma ve tasfiye işlemlerinin neden olduğu öngörülmektedir.

Tablo 3: Türkiye’de 2024 Yılı İtibariyle Faaliyet Gösteren Katılım Bankaları (İslami Bankalar)

Banka İsimleri
Ziraat Katılım Bankası (Kamu)
Vakıf Katılım Bankası (Kamu)
Kuveyt Türk Katılım Bankası (Özel)
Türkiye Finans Katılım Bankası (Özel)
Albaraka Türk Katılım Bankası (Özel)
Türkiye Emlak Katılım Bankası (Kamu)
Hayat Finans Katılım Bankası (Dijital Banka)
Dünya Katılım Bankası (Özel)
T.O.M. Katılım Bankası (Dijital Banka)

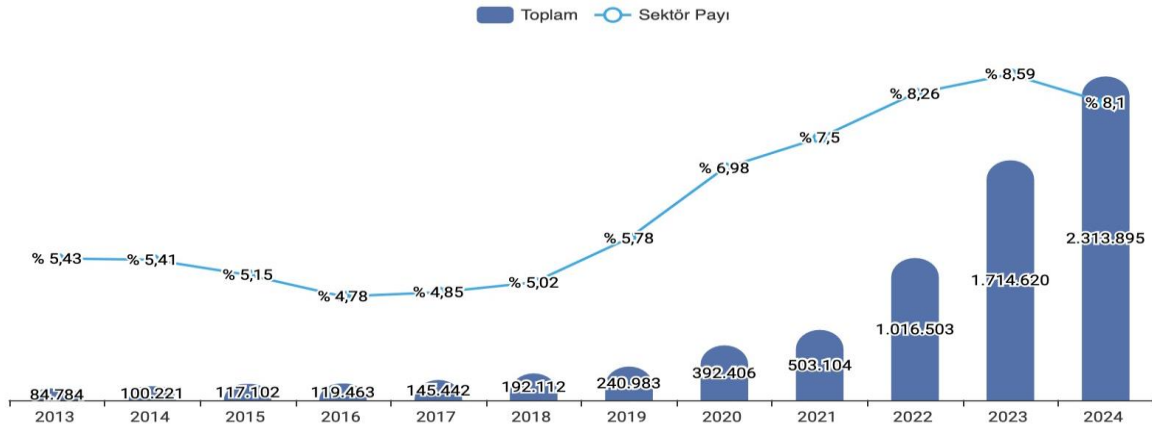
Kaynak: (TKBB, 2024c; TBB, 2024)’den yararlanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

1984 yılında faaliyet izni alan Albaraka Türk Katılım bankası 1985 yılında faaliyete başlamıştır. 1989 yılında Kuveyt Türk Katılım Bankası kurulmuştur. 2005 yılında Anadolu Finans ile Family Finans birleşerek Türkiye Finans ismini almıştır. Ziraat Katılım Bankası 2015 yılında ilk kamu katılım bankası olarak kurulmuştur. Vakıf Katılım Bankası 2016 yılında ikinci kamu katılım bankası olarak kurulmuştur. Türkiye Emlak Katılım Bankası 2019 yılında üçüncü kamu katılım bankası olarak kurulmuştur. 2023 yılında 1 katılım (Dünya Katılım Bankası) ve 2 dijital katılım bankası (T.O.M. Katılım Bankası, Hayat Finans Katılım Bankası) BDDK’dan faaliyet izni almıştır. Şu anda, tabloda da belirtildiği üzere 9 katılım bankası bulunmaktadır (TKBB, 2024c).

Bu kapsamda Türkiye Katılım bankacılığı sektörünün 2013-2024 Haziran dönemine ait veriler ve Katılım bankacılığının ülkemizdeki gelişimine ilişkin incelemelere ve çıkarımlara, temel bankacılık performans verilerine ve performansa ilişkin çıkarımlara bir sonraki başlıkta yer verilmiştir.

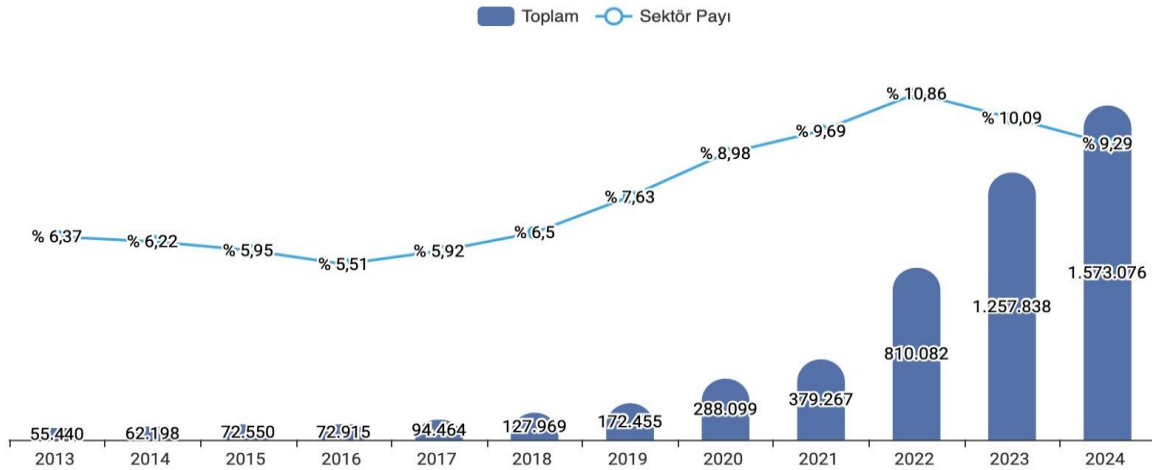
4. Araştırmanın Uygulanması

Bu başlık altında, Türkiye Katılım Bankaları Birliği ve Türkiye Bankalar Birliği veri tabanından elde edilen temel bankacılık verilerine yönelik analizlere ve yorumlamalara yer verilmiştir.

Şekil 1: Toplam Aktiflerin Yıllar İtibari ile Gelişimi (Milyon TL)

Kaynak: (TKBB, 2024b).

Şekil 1’de, 2013-2024 yılları arasında katılım bankacılığının toplam aktiflerinde sürekli bir büyüme gözlemlenmiştir. 2024 Temmuz itibariyle sektöre ait aktif payı %8,1 ile en yüksek seviyeye ulaşmıştır, ancak bu oran beklentileri karşılamakta yetersizdir. 2025’te pazar payının %15’e çıkması hedefi ise geleceğe dair olumlu beklentiler yaratmaktadır (Eker ve Yeşilyurt, 2017). 2013-2024 arasında büyüme hızı, özellikle 2013-2016 yılları arasında yavaşlamıştır. Bu dönemde, geleneksel bankaların hızlı büyümesi ve Asya Katılım Bankası’nın güven kaybı etkili olmuştur. 2017 sonrası ise kamu katılım bankalarının sisteme dahil olması ve %15 pazar payı hedefinin açıklanmasıyla büyük bir sıçrama yaşanmıştır. Sonuç olarak, bu bankaların sağlam mali yapılarını ve büyüme trendlerini sürdürdüğü söylenebilir.

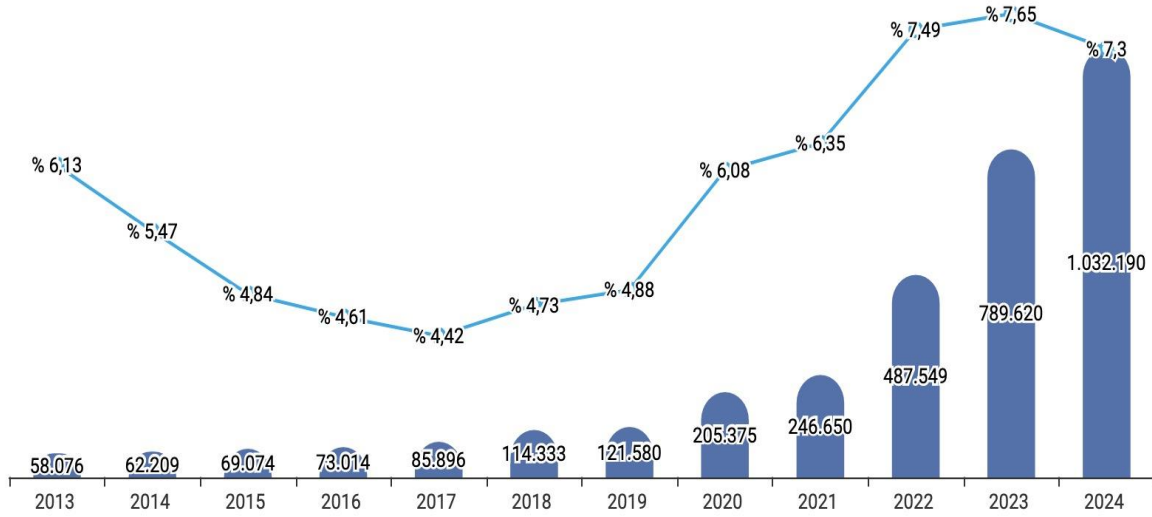
Şekil 2: Katılım Bankalarının Toplanan Fonlarının Gelişimi (Milyon TL)

Kaynak: (TKBB, 2024b).

Katılım bankalarında toplanan fonlar Temmuz 2024 itibariyle 1.573.076 milyon TL düzeyine erişmiştir. Sektör payı, %10,86 ile geçmişten günümüze kadar elde edilen en yüksek orana 2022 yılında ulaşmıştır. 2022 sonrası toplanan fonlarda miktar olarak artış yaşansa da sektör payında azalış olduğu göze çarpmaktadır. Bunun sebebinin Covid-19 pandemisi sonrası kapanmalardan kaynaklı toparlanma süreci olduğu tahmin edilmektedir. Ancak Katılım

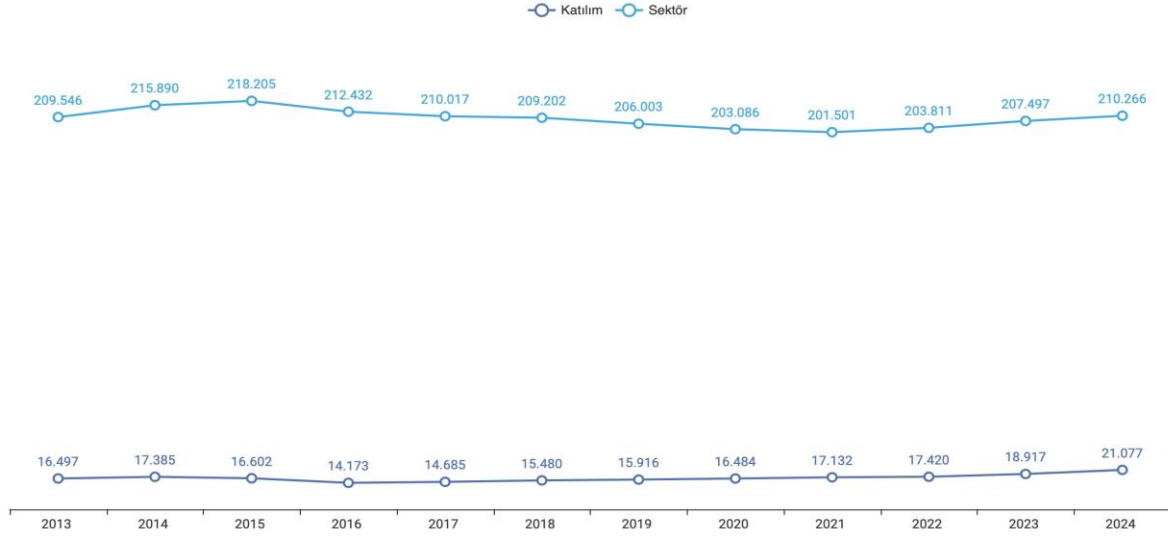
bankaları, pazar payının artırılmasına yönelik çalışmalara da devam etmektedir. Bu kapsamda TKBB Genel Sekreteri İsmail Vural; sisteme yeni katılan Katılım bankalarıyla birlikte bankacılık sektöründeki pazar payının artırılmasının amaçlandığını belirtmiştir (Doğan, 2024).

Şekil 3: Katılım Bankalarının Kullandırılan Fonlarının Gelişimi (Milyon TL)

Kaynak: (TKBB, 2024b).

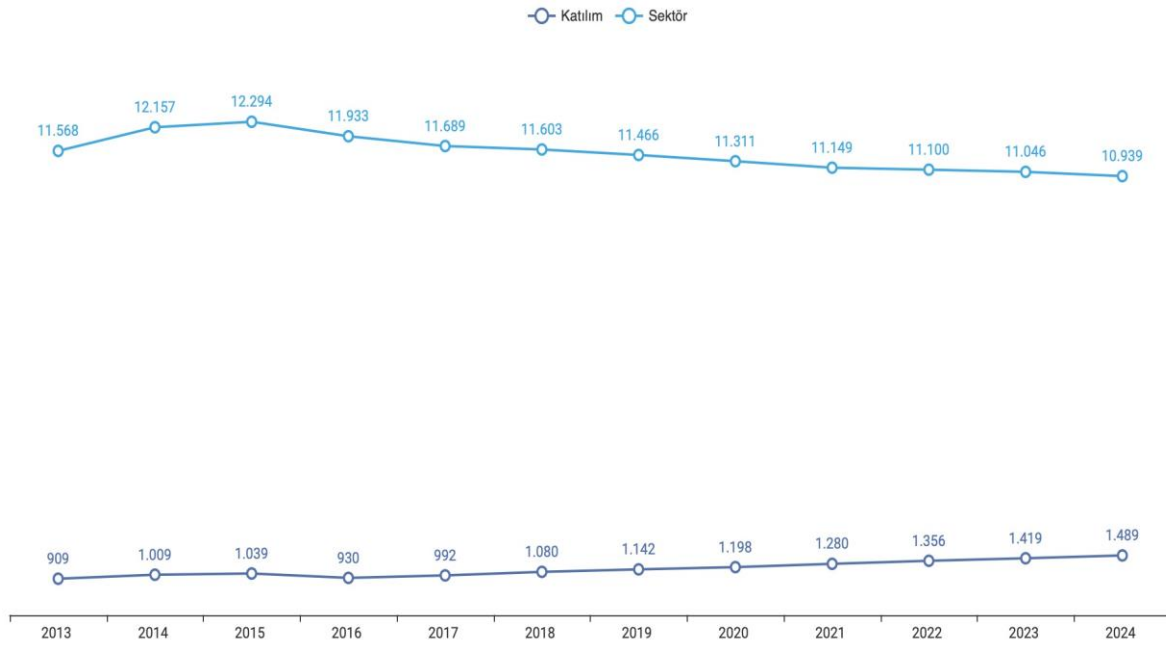
Katılım bankaları tarafından Temmuz 2024 itibariyle finansal sistem içerisinde 1.032.190 milyon TL fon kullandırılmıştır. Böylelikle Katılım bankalarının sektör payı %7,3'e yükselmiştir. Kullandırılan fonların tutarı sürekli artarken, sektör payı trendinde belirgin azalmalar gözlemlenmektedir. 2013-2017 yılları arasında bu düşüşler göze çarpmaktadır. Sektörde yaşanan kapanmalar ve gelişmeler bu durumda etkili olmuştur. Katılım bankaları, 2013'teki sektör payını ancak 2021'de geçmeyi başarmıştır. 2024 yılında sektörel büyümede yaşanan düşüklüğün ise temmuz ayı verilerinin kullanılıyor olması tahmin edilmektedir. Kullandırılan fonlarda yaşanan olumsuz seyrin, Katılım bankalarının nakit kredi vermemeleri, kredi kartı faaliyetlerinin sınırlı olması ve rakip bankalara göre fon kullandırma maliyetlerinin daha yüksek olması etkilidir.

Şekil 4: Personel Sayısı

Kaynak: (TKBB, 2024b).

Katılım bankaları personel sayısında 2023 yılında 18.917 çalışanla, sektörün %9,5'ini temsil etmektedir. 2024 yılında çalışan sayısında önemli bir artış olduğu göze çarpmaktadır. 2013-2024 döneminde Katılım bankacılığı sektöründeki çalışan sayısında net bir değişimin sadece Bank Asya ile ilgili değişiklikler ve tasfiye süreci sırasında meydana geldiği tespit edilmiştir. 2014 yılında başlayan bu süreç, 2016'da zirveye ulaşarak sektörü olumsuz etkilemiştir. Çalışan sayısındaki ani düşüşler, söz konusu bankanın faaliyetlerinin durdurulmasından kaynaklanmaktadır. Bu dönüm noktaları haricinde, Katılım bankaları genel olarak personel sayılarını düzenli bir şekilde artırmaya devam etmiştir.

Mevduat bankaları 2019-2020 yılları arasında 2.000 çalışanının işine son vermiştir. Aynı zaman diliminde Katılım bankaları ise 1.000 kişilik yeni istihdam yaratmıştır. Mevduat bankalarının Haziran 2021 verilerine göre çalışan sayısı ise 389 eksilmiştir. Bu veriler incelendiğinde, Katılım bankalarının istihdama katkısının, mevduat bankalarına göre daha olumlu olduğu görülmektedir (BDDK, 2021, ss.II21-22). Mevduat bankalarında genel olarak yaşanan personel azalışlarının, teknolojik gelişmeler, internet bankacılığındaki hızlı artışlar, bankaların operasyonel faaliyetlerinin merkezileştirilmesi, çağrı merkezlerinin aktif bir şekilde kullanılması, yüksek kira bedelleri, geniş şube lokasyonlarını bulmaktaki zorluklar nedenleriyle daha küçük şube lokallerinin oluşturulması şube başına düşen personel sayısının azalması ardındaki olası nedenler arasında olduğu düşünülmektedir (Oğuz, 2016, s.239).

Şekil 5: Şube Sayısı

Kaynak: (TKBB, 2024b).

Katılım bankaları 2023 yılında 1.419 şube ile sektörün %13,3'ünü, temsil etmektedir. 2024 yılında ise şube sayısında 1.489 ile önemli bir artış olduğu göze çarpmaktadır. Katılım bankacılığı sektörü 2013-2024 yılları şube sayısında belirgin değişim, personel sayısını benzer şekilde sadece Bank Asya ile ilgili değişiklikler ve tasfiye süreci sırasında meydana gelmiştir. Bahsi geçen dönüm noktaları haricinde, Katılım bankalarının genel olarak şube ve çalışan sayılarında artış yaşanmıştır.

Mevduat bankalarında 2019-2020 yılları arasında 262 şube kapatılmıştır. Aynı zaman diliminde Katılım bankaları ise 76 yeni şube açmıştır. Mevduat bankalarının Haziran 2021 verilerine göre ise şube sayısı 11 eksilmiştir (BDDK, 2021). Mevduat bankalarında yaşanan personel azalışında etkili olan nedenlerin şube sayısının azalmasında etkili olan sebeplerle aynı olduğu düşünülmektedir.

Sonuçlar ve Öneriler

Bu çalışmada, katılım bankacılığı sektörünün 2013-2024 yılları arasındaki gelişimi detaylı bir şekilde incelenmiştir. Elde edilen veriler, Katılım bankalarının ülkemizde 2024 itibarıyla 9 farklı banka ile temsil edilmesine rağmen, yalnızca 6 bankanın aktif olarak faaliyet gösterdiğini ortaya koymaktadır. Katılım bankaları, reel sektörün, üretimin ve ticaretin finansmanında önemli bir rol oynayarak ülke ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Küresel düzeyde İslami finansa artan ilgi, bu alanda söz sahibi olmanın önemini artırmaktadır. Bu doğrultuda, hedef kitleyle daha etkili bir iletişim kurulması, katılım finans sisteminin müşterilere detaylı bir şekilde anlatılması ve benimsetilmesi Katılım bankacılığının geleceği için büyük bir önem taşımaktadır.

Katılım bankacılığı, toplam aktif gelişimi ve pazar payı açısından olumlu bir trend sergilemektedir. Ancak, 2025 hedefinin gerçekleştirilmesi için sektör payı büyüme hızının artırılması gerekmektedir. Toplanan fonlar ve sektördeki payı incelendiğinde, Katılım bankalarının bu alanda etkin bir rol üstlendiği ve fonların krediye dönüşme oranının, karlılığı artırmak adına önemli bir gösterge olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın, kullandırılan fonların sektördeki düşük oranı (%7,3) Katılım bankalarının kredilendirme konusundaki yetersizliklerini ortaya koymakta ve bu durum, hedeflerine ulaşmalarında engel teşkil etmektedir.

Öte yandan, Katılım bankaları şubeleşme ve çalışan istihdamı hususlarında da pozitif bir tablo sergilemekte, mevduat bankalarının daralmasına karşı sektöre pozitif katkı sağlamaktadır. Büyümekte olan bu sektörün, özellikle kamu katılım bankalarının yayılma çabaları, bu olumlu gelişme üzerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Sektörün en güncel ürünlerinden biri olan sukuk, Katılım bankacılığına 96,2 milyar TL gibi önemli bir katkı sağlamış ve uzun vadede daha yoğun kullanılacağı öngörülmektedir.

Sonuç olarak, Katılım bankacılığı sektörü, sürekli büyüme potansiyeline sahip bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, daha geniş bir pazar payı ve sürdürülebilir büyüme için sektördeki bazı yapısal sorunların ele alınması gerekmektedir. Sisteme dahil olan kamu Katılım bankalarının gelecekte sayısının artması ve piyasa stratejilerinin geliştirilmesi, Katılım bankacılığının daha geniş kitlelere ulaşmasına olanak tanıyacaktır.

Kaynakça

- Abedifar, P., Molyneux, P., & Tarazi, A. (2013). Risk in Islamic Banking. *Review of Finance*, 17(6), 2035–2096. <https://doi.org/10.1093/rof/rfs041>
- Aktaş, M. M. (2017). Muşaraka sukuk ve türk hukukunda düzenlenişi. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 8, 1–48.
- Al-Amine, M. al-B. M. (2008). *Risk management in Islamic Finance: an Analysis of Derivatives Instruments in Commodity Markets* (1st ed.).
- Alharbi, A. (2015). Development of the Islamic Banking System. *Ournal of Islamic Banking and Finance*, 3(1), 12–25.
- Ali, M. A., & Hussain, T. (2017). Murabaha Perceptions of Islamic Bankers: Case of Pakistan. *COMSATS Lournal of Islamic Finance*, 2(2), 42–58.
- Alkış, A. (2018). İslam Hukukunda Katılım Bankacılığı Fon Toplama Ve Kullandırma Yöntemleri. *Al Farabi Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), 120–133.
- Ariff, M. (1988). Islamic Banking. *Asian-Pacific Economic Literature*, 2(2), 46–62.
- Arslan, E., & Akacan, F. (2019). Katılım Bankacılığının Fon Toplama-Kullandırma Yöntemleri ve Türkiye Ekonomisine Katkılarının İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(90), 212–228.
- Arslan, M. F., & Bayraktar, Y. (2020). Katılım Bankalarının Gelişimi ve Etkinliği Üzerine Bir Değerlendirme: Türkiye Deneyimi. *Maliye Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 107–123.
- Bankacılık Kanunu. (2005). *Bankacılık Kanunu*.
- BDDK. (2021). *Bankalarımız* 2020. https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/Dokuman/7766/Bankalarimiz_2020.pdf
- Canbaz, M. F. (2020). Karz- ı Hasen & Qard al-Hasan. *ResearcGate, Davet Mektebi 67 Düşünce Siyaset ve Edebiyat Dergisi*, August, 25–28. https://www.researchgate.net/publication/343837088_Karz-i_Hasen_Qard_al-Hasan
- Canbaz, M. F. (2022). *İslami Finans* (1st ed.). Nida Yayıncılık. https://www.researchgate.net/profile/Muhammet-Fatih-Canbaz/publication/364224996_Islami_Finans/links/633fdf8b76e39959d6a7715b/Islami-Finans.pdf
- Cebeci, İ. (2019a). *Sukuk*. TDV İslam Ansiklopedisi. <https://islamansiklopedisi.org.tr/sukuk>
- Cebeci, İ. (2019b). Teverruk. In *TDV İslam Ansiklopedisi*. <https://cdn2.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/EK-2/CEK215357.pdf>
- Cevherli, F. (2023). *İslam Hukukunda Mudarebe Ortaklığı ve Katılım Bankacılığındaki Yeri (Doktora Tezi)*. Sakarya Üniversitesi. <https://acikerisim.sakarya.edu.tr/handle/20.500.12619/100726>

- Choudhury, M. A. & Malik, U. A. 1992. *The Foundations of Islamic Political Economy*. London: Macmillan.
- Doğan, S. (2024). *Katılım Bankalarının Aktif Büyüklüğü 2,2 Trilyon Lirayı Aştı*. Anadolu Ajans Web Sitesi. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/katilim-bankalarinin-aktif-buyuklugu-2-2-trilyon-lirayi-asti/3310938#:~:text=AA muhabirinin Türkiye Katılım Bankaları,143%2C9 milyar lira oldu.>
- Eker, M., & Yeşilyurt, E. F. (2017). *Katılım Bankalarında Hedef Pazar Payı Yüzde 15*. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/katilim-bankalarinda-hedef-pazar-payi-yuzde-15/968028>
- Gait, A. H., & Worthington, A. C. (2007). A primer on Islamic Finance: Definitions, Sources, Principles and Methods. *School of Accounting & Finance, University of Wollongong, Working Paper, 5*, 1–27. <https://www.tovima.gr/2015/04/10/society/dimoskopisi-kapa-research-xristianoi-orthodoksoi-alla-mia-fora-ton-xrono/>
- Haron, S. (1998). A Comparative Study of Islamic Banking Practices. *Journal of King Abdulaziz University-Islamic Economics*, 10(1), 23–52. <https://doi.org/10.4197/islec.10-1.2>
- Ielasi, F., & Vichi, G. (2013). A Particular Model of Interest-Free Bank : The Case of JAK Bank in Italy. *Universita Degli Studi Firenze*, 91. http://www.jakitalia.it/wp-content/uploads/2015/01/A-particular-model-of-interest-free-bank_The-case-of-JAK-Bank-in-Italy-.pdf
- Iqbal, M., Ahmad, A., & Khan, T. (1998). *Challenges Facing Islamic Banking* (1st ed., Issue 1). King Fahd National Library. https://ibir-api.hbku.edu.qa/sites/default/files/2020-04/Challenges Facing Islamic Banking_46947.pdf
- İslamoğlu, M., & Can, Ş. S. (2023). Türkiye’de Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Katılım Bankacılığı Sektörü Swot Analizi. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 463–474. <https://doi.org/10.29106/fesa.1267894>
- İsmail Balkan. (2024). Türkiye’de Katılım Bankacılığı Sektörünün Gelişimi ve Piyasa Yapısının Analizi. *Journal of Islamic Research*, 35(1), 92–109.
- Kahraman, Y. E. (2020). Katılım Bankacılığının Türkiye’deki Gelişimi ve Geleceği. *Bankacılık ve Sermaye Piyasaları Dergisi*, 4(10), 55–71.
- Kanuşağı, İ. (2023). *İslami ve Konvansiyonel Bankaların Finansal Etkinliklerinin karşılaştırmalı Analizi: Türkiye ve Dünya Örneği* [Hasan Kalyoncu Üniversitesi]. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp>
- Kaya, Ö. (2010). *Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türk Bankacılık Sistemi İçerisindeki Etkinliğinin Araştırılması*. İstanbul Üniversitesi.

- Kevser, M. (2020). Türkiye’de Katılım Bankacılığının Gelişimi Üzerine Bir Değerlendirme:2015-2019 Dönemi Analizi. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi (ASEAD)*, 7(6), 116–127.
- Khaliq, S. A. (2014). Comparison study of Murabahah and Istisna in Islamic banking in Jordan. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, 5(1), 603–612. <https://asset-pdf.scinapse.io/prod/2303766264/2303766264.pdf>
- Khan, M. M., & Bhatti, M. I. (2008). Development in Islamic Banking: a Financial Risk-Allocation Approach. *Journal of Risk Finance*, 9(1), 40–51. <https://doi.org/10.1108/15265940810842401>
- Nasser, A. (1996). Essentials of Islamic Banks Assets and Operational Aspects. *Apollo, Cairo*.
- Netzer, M. S. (2004). *Riba in Islamic Jurisprudence: The Role of “Interest” In Discourse on Law And State*. The Fletcher School.
- Oğuz, A. B. (2016). Türkiye Kamu, Özel Sermayeli Mevduat ve Katılım Bankalarının 2005-2013 Arasındaki Bazı Bilanço Kalemlerinin Karşılaştırılması. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(29), 225-241. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1125938>
- Öner, M. H. (2021). Türkiye’de Katılım Sigortacılığı ve Gelişimi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 58, 35–58.
- Raphaeli, N. (2006). Islamic Banking - A Fast-Growing Industry. *Inquiry and Analysis Series*, 297, 2789–2797.
- Rehman, S. ul, Wani, I., Khanam, M., & Almonifi, Y. S. A. (2021). A Brief Review of Growth and Development in Islamic Banking. *SSRN Electronic Journal*, 12(3), 15–25. <https://doi.org/10.2139/ssrn.3867044>
- Roy, D. A. (1991). Islamic Banking. *Middle Eastern Studies*, 27(3), 427–456. <https://doi.org/10.1080/00263209108700869>
- Sahin, C. (2019). A Financial Instrument for Individuals Having Islamic Sensitivity: Sukuk. *Social, Human and Administrative Sciences Research Papers*, 31.
- Schaik, D. van. (2001). Islamic Banking. *Arab Bank EVIEW*, 3(1), 45–52. <https://doi.org/10.1080/00263209108700869>
- Serçek, S., & Yıldız, Y. (2022). Türkiye’de İslami Bankacılığın Doğuşu ve Karşılaştığı Zorluklar. In L. P. L. Cavaliere, A. Ahmad, & R. A. Sardar (Eds.), *International CEO (Communication, Economics, Organization), Social Sciences Congres, 4th Proceedings Book* (1st ed., pp. 39–48). NCM Publishing House. <https://doi.org/978-605-73822-2-1>
- Shubber, K., & Alzafiri, E. (2008). Cost of capital of Islamic Banking Institutions: an Empirical Study of a Special Case. *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 1(1), 10–19. <https://doi.org/10.1108/17538390810864223>

- Tatiana, N., Igor, K., & Liliya, S. (2015). Principles and Instruments of Islamic Financial Institutions. *Procedia Economics and Finance*, 24, 479–484. [https://doi.org/10.1016/s2212-5671\(15\)00613-9](https://doi.org/10.1016/s2212-5671(15)00613-9)
- TBB. (2024). *Türkiye Bankalar Birliği; Bankalarımız*. <https://www.tbb.org.tr/tr/bankacilik/banka-ve-sektor-bilgileri/4>
- Tetik, N., & Şahin, A. (2021). Katılım Bankalarının Yapısal ve Sektörel Gelişimi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, (21), 49-66.
- TKBB. (2024a). *Katılım Bankaları Sukuk İhraç Hacimleri*. <https://tkbb.org.tr/veripetegi-detay/8>
- TKBB. (2024b). *PDF Raporu Taraf bilgisi(Katılım).pdf, Veriler 2024 Ağustos Ayına Aittir*. <https://veri-petegi.tkbb.org.tr/public/dashboards/db-9gmli10dcf4r3me?filters=81201%3D8%2681206%3DKat%25C4%25B11%25C4%25B1m>
- TKBB. (2024c). *Türkiye Katılım Bankaları Birliği Tarihçe*. <https://tkbb.org.tr/kurumsal/hakkimizda/tarihce>
- Topdağ, D., & Işık, N. (2019). Katılım Bankacılığının Gelişimi ve Türkiye’deki Katılım Bankaları Üzerine Bir Nedensellik Analizi. *International Journal of Islamic Economics and Finance Studies*, 3, 65–86. <https://doi.org/10.25272/ijisef.571635>
- Türkan, Y. (2019). *33 Soruda İslami Finans ve Bankacılık*. İmaj Yayınevi.
- Güçlü, F., & Kılıç, M. (2020). İslami Finansın Dünyadaki Gelişimi ve İslami Finansla Yön Veren Uluslararası Kuruluşlar Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Yönetim İktisat Ve İşletme Dergisi*, 16(1), 75-91.
- Yean, T. W. (2014). Sukuk: Issues and The Way Forward. Work Articles, <https://www.iefpedia.com/english/wp-content/uploads/2011/02/Sukuk-Issues-and-the-Way-Forward.pdf>.
- Yılmaz, M., & Bağış, B. (2020). Türkiye ’de İslami Finansın Gelişimi ve Hukuki Yapısı. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9(5), 3148–3173.